

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : зі змінами та доповненнями станом на 01.05.2023 р. К.: ПАЛИВОДА А. В., 2023. – 420.

3. Про засади запобігання та протидії дискримінації в Україні: Закон України від 6 вересня 2012 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5207-17#Text>

4. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар: у 2 т. / Є.М. Блажівський, Ю.М. Грошевий, Ю.М. Дьомін та ін.; за заг. ред. В.Я. Тація, В.П. Пшонки, А.В. Портнова. Х.: Право, 2012. Т. 2. 664 с.

5. Фетисенко К.Г., Ільченко С.Ю. Конституційний принцип недоторканності житла й іншого володіння особи та його реалізація при провадженні досудового розслідування : монографія. – Харків : Видавець ФО-П Вапнярчук Н.М., 2007. 192 с.

6. Закон України «Про внесення змін до статті 80 Конституції України (щодо недоторканності народних депутатів України)» від 3 вересня 2019 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/27-20>.

Моторний Денис Васильович,
аспірант кафедри кримінального
процесу Національної академії
внутрішніх справ, старший детектив
Національного антикорупційного бюро
України

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ВСТАНОВЛЕННЮ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ РОЗСЛІДУВАННЯ ЗЛОЧИНІВ, ВЧИНЕНИХ СЛУЖБОВИМИ ОСОБАМИ ФІНАНСОВИХ УСТАНОВ ТА ЇХ ДЕРЖАВНИХ РЕГУЛЯТОРІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан в Україні введено Указом Президента України № 64/2022 «Про введення воєнного стану в Україні» у зв'язку з військовою агресією російської федерації проти України, на підставі пропозицій Ради національної безпеки і оборони України, відповідно до пункту 20 частини першої статті 106 Конституції України, Закону України «Про правовий режим воєнного стану», починаючи з 05.30 годин 24 лютого 2022 року [1, с. 1].

В послідуєчому згаданий правовий режим неодноразово продовжувався, і триває й на сьогодні.

Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII визначає зміст правового режиму воєнного стану, порядок його введення та скасування, правові засади діяльності органів державної влади, військового командування, військових адміністрацій, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ та організацій в умовах воєнного стану, гарантії прав та свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб.

Відповідно до статті 1 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII воєнний стан – це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню, військовим адміністраціям та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози, відсічі збройної агресії та забезпечення національної безпеки, усунення загрози небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [3].

Відповідно до статті 12 прим. 2 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII в умовах правового режиму воєнного стану суди, органи та системи правосуддя діють виключно на підставі, в межах і в спосіб визначені Конституцією України та законами України [3].

В умовах тривалої повномасштабної військової агресії надзвичайно важливу роль у збереженні внутрішньої стійкості держави відіграють механізми забезпечення правопорядку, які законодавець формує й удосконалює виходячи з викликів сьогодення. Не оминули зміни і кримінальну юстицію. Зокрема, законодавець вніс зміни до Розділу IX-1 «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК), що має забезпечити ефективне кримінальне переслідування осіб в умовах воєнного стану [5]. Вказане слід враховувати при здійсненні досудового розслідування.

Функціонування кредитно – фінансової системи в умовах воєнного стану має критичне значення для виконання державою

своїх функцій. Гроші – це «кров» економіки, без обігу якої господарські процеси не відбуваються, життя завмирає. Банківська система забезпечує обіг коштів та функціонування економіки, в тому числі можливість здійснювати державні закупівлі необхідних матеріальних цінностей та послуг, харчування, забезпечення логістичних потреб, можливість сплачувати заробітну платню військовослужбовцям, лікарям, співробітникам об'єктів критичної інфраструктури в умовах воєнного стану є одним з факторів, що фактично визначає можливість існування держави.

Зміни нормативних засад діяльності Національного банку України як регулятора кредитно – фінансового ринку, а також нормативних змін діяльності банківських та небанківських фінансових установ в умовах воєнного стану діючим законодавством не передбачені.

Крім власних коштів, в умовах воєнного стану держава оперує значними фінансовими ресурсами, що надходять до бюджету України як міжнародна фінансова допомога у різних виглядах.

Вчинення кримінальних корупційних правопорушень щодо вказаних коштів несе загрозу економічній безпеці країни, особливо беручи до уваги наявну проблематику з ліквідністю та її джерелами в військовий час.

Посадові особи Національного банку України, банківських та небанківських фінансових установ, при виконанні ними своїх посадових обов'язків в умовах воєнного стану можуть вчиняти корупційні кримінальні правопорушення щодо фінансових ресурсів, які надійшли у якості міжнародної фінансової допомоги, і перебувають у їх розпорядженні, або ж можуть бути членами організованої злочинної групи, дії якої направлені на заволодіння грошовими коштами.

На початковому етапі досудового розслідування подібних злочинів слід особливу увагу приділити встановленню наступних обставин та проведеному наступних слідчих (розшукових) дій:

– при встановленні ознак вчинення корупційного кримінального правопорушення, до вчинення можуть бути причетні співробітники банківських та небанківських установ та їх регуляторів, предметом якого є власне державні або запозичені кошти, беручи до увагу військовий час, основну увагу на початку проведення досудового розслідування слід приділити встановленню схеми заволодіння грошовими коштами;

– становленню місцезнаходження грошових коштів (рахунок суб'єкта господарювання, рахунок суб'єкта господарювання

відкритий в банку – нерезиденті, кореспондентський рахунок комерційної вітчизняної банківської установи, кореспондентський рахунок банківської установи – нерезидента, рахунки інших суб'єктів фінансового ринку – страхової компанії, рахунки в цінних паперах, можливе виведення коштів в готівковий вигляд);

– можливості накладення на них арешту;

Всі вказані слідчі (розшукові) дії повинні бути направлені на якнайшвидше повернення коштів до розпорядження в інтересах держави відповідного вповноваженого державного суб'єкта.

Визначальним фактором у розумінні можливих схем заволодіння грошовими коштами є освіта та практичний досвід працівників правоохоронних органів, які здійснюють досудове розслідування. Вони мають розуміти приблизну послідовність дій злочинців, їх можливості щодо використання фінансових інструментів для швидкого перерахування та конвертування коштів в межах України, та можливості щодо їх швидкого виведення за межі держави.

При вибудовуванні послідовності дій правоохоронців, направлених на блокування коштів та їх повернення в розпорядження держави слід використовувати наступне:

– можливості, що надаються роботою з негласним апаратом – при умові наявних негласних джерел, що мають доступ до інформації про здійснення перерахувань або в межах конкретної банківської установи, або декількох, або ж надання консультацій щодо реалізації схем з перерахування коштів та заволодіння ними правоохоронці можуть суттєво зменшити час досудового розслідування;

– можливості, що надають невідкладні слідчі (розшукові) дії;

– використання фінансових інструментів, щодо доступу до відомостей щодо руху коштів по банківських рахунках – якщо використовувати виключно традиційні процесуальні інструменти, то лише встановлення ланцюга перерахування коштів по декільком рахункам займе значний час, за який кошти можуть бути виведені в готівковий оборот або виведені за межі країни.

Другим етапом слід розглянути використання можливостей Державної служби фінансового моніторингу України та можливості, що надає міжнародна правова допомога (якщо кошти було виведено за межі країни).

Вчасне та правильне використання вказаних інструментів має надати правоохоронцям можливість в стислі терміни встановити місцезнаходження коштів, що є одним з основних завдань на початку досудового розслідування корупційних

кримінальних правопорушень, вчинених посадовими особами банківських та небанківських фінансових установ та їх регуляторів.

На початковому етапі досудового розслідування слід керуватись загальним принципом «стежити за грошима», з врахуванням того, що слід це робити з обов'язковим використанням методів та способів, що є ефективними. Специфіка подібних кримінальних правопорушень полягає в тому, що правопорушники використовують фінансові інструменти, що дають для них швидкий результат. Водночас, якщо не відреагувати швидко, то оперативне повернення коштів в розпорядження держави може бути не можливим, що в умовах військового часу матиме вкрай негативні наслідки.

Також слід зазначити, що при проведенні першочергових слідчих (розшукових) дій та прийнятті процесуальних рішень у досудовому розслідуванні корупційних кримінальних правопорушень, вчинених співробітниками та посадовими особами фінансових установ та Національного банку України, як національного регулятора фінансового ринку та їх кваліфікації, співробітники органу досудового розслідування мають враховувати: походження предмету посягання, потенціальний міжнародний резонанс від вчинення корупційного кримінального правопорушення, посаду особи, яка намагалась вчинити або вчинила злочин, можливі економічні наслідки та їх вплив на економічну безпеку країни, коло потенційно обізнаних та причетних осіб, можливо використані фінансові інструменти, можливі задіяні кредитно – фінансові установи.

Список використаних джерел

1. Про введення воєнного стану в Україні : Указ Президента України від 24 лют. 2022 р. № 64/2022.

2. Конституція України від 28 черв. 1996 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254>

3. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

4. Кримінальний кодекс України від 5 квіт. 2001 р. № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

5. Сухов Ю., Резнікова А., Ткачук А. Особливості досудового розслідування в умовах воєнного стану: про що варто знати. URL: https://arzinger.ua/press-center/publications/osoblivosti_dosudovogo_rozsliduvannya_v_umovakh_stanu_pro_scho_varto_znati/